

- кризи системи глобалізму [Текст] / О.В. Білоус // Економічний часопис. – 2008.- №21. - С. 3.
4. Штефаніч Д.А. Розробка сучасного стандарту з управління ризиками – важливий Управління підприємницьким ризиком [Текст] / Д. А. Штефаніч — Тернопіль :«Економічна думка», 1999. — 224 с.
5. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві [Текст]: монографія / В. В. Вітлінський, П. І. Великоіваненко. — К. : КНЕУ, 2004. — 480 с.
6. Бондар О.В Ситуаційний менеджмент [Текст]: навч.посібн. / О.В. Бондар - К.: центр учбової літератури, 2012 – 388 с.
7. Кравченко В. Чинники підвищення ефективності підприємницької діяльності в Україні [Текст] / В. Кравченко // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. пр. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – Вип. 17. – 330 с. - С. 159 – 166.
8. Паліга Н.Б. Шляхи запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам економічній безпеці промислового підприємства [Текст] / Н.Б. Паліга, Ю.В. Світлична // Економіка промисловості. — 2011. — № 1. — С. 197 - 202.
9. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ [Текст] / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
10. Ковальов Д. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства [Текст] / Д. Ковальов, І. Плетникова // Економіка України. - 2000. - № 4. - С 35 - 40.
11. Некрасенко Л.А Складові управління фінансовою безпекою підприємств [Текст] / Л.А.Некрасенко, Ю.М. Рибалка // Наукові праці ПДАА, Вип. 3. – Т2. Економічні науки. – Полтава:ПДАА. – 2011. - С.162-167.
12. Дикань В.Л. Економічна безпека підприємства [Текст]: навч. посібник. / В.Л. Дикань, І.В. Воловельська, О.В. Маковоз. - Харків: УкрДАЗТ, 2011. – 266 с.
13. Користін О.Є Економічна безпека [Текст]: навч.посібн. О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасіменко -. К.: Правова єдність, 2010, - 368 с.
14. Єфімова Г.В. Систематизація та ідентифікація загроз діяльності підприємства як передумова управління його економічною безпекою [Текст] / Г.В. Єфімова, С.М. Марущак // Вісник соціально-економічних досліджень, 2013. - №1 (48). – С. 77-84.
15. Шелухін М.Л. Загрози економічної безпеки в транспортній сфері: визначення та класифікація [Текст] / М.Л. Шелухін // Часопис Академії адвокатури України, 2011. - №12 (3). - С. 1-6.
16. Орехова К.В. Управління загрозами фінансовій безпеці підприємства [Текст] / К.В. Орехова // Економіка промисловості, 2013. - № 1-2 (61-62). – С.76-83.
17. Дикань В.Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки, оцінки ризиків та ймовірності банкрутства підприємства [Текст]:монографія / В.Л. Дикань, І.Л. Назаренко – Харків:УкрДАЗТ, 2010. – 142 с.
18. Борисова Т. М. Теоретичні аспекти управління ризиком на підприємстві/ Т. М Борисова //Актуальні проблеми економіки. – 2010 р., с. 116-120.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Компанієць В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Назаренко І.Л.*

УДК 657.1

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Курган Н. В., к.е.н., доцент (ХНЕУ ім.С.Кузнеця)

В статті запропоновано застосовувати бухгалтерський управлінський облік в якості інформаційного забезпечення для оцінки рентабельності експортних операцій підприємства за умови використання програмних засобів автоматизації облікових та аналітичних функцій. Спрощене оцінювання засобами управлінського обліку адресоване суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, які не мають можливості впровадити комплексне оцінювання ефективності експортних операцій на базі створення спеціалізованих додаткових підрозділів.

Ключові слова: нерезидент, експорт, зовнішньоекономічна діяльність, управлінський облік, рентабельність експортної операції.

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РЕНТАБЕЛЬНОСТИ ЭКСПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ АВТОМАТИЗАЦИИ УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА

Курган Н. В., к.э.н., доцент (ХНЭУ им.С. Кузнеця)

В статье предложено применять бухгалтерский управленческий учет в качестве информационного обеспечения для оценки рентабельности экспортных операций предприятия при использовании программных средств автоматизации учетных и аналитических функций. Упрощенное оценивание средствами управленческого учета адресовано субъектам внешнеэкономической деятельности, которые не имеют возможности внедрить комплексную оценку эффективности экспортных операций на базе создания специализированных дополнительных подразделений.

Ключевые слова: нерезидент, экспорт, внешнеэкономическая деятельность, управленческий учет, рентабельность экспортной операции.

INFORMATIONAL SUPPORT OF EXPORT EFFICIENCY OF COMPANY IN CONDITIONS OF AUTOMATION OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL PROCESS

*Kurgan N. V., PhD, assistant professor of accounting
(Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics)*

The author proposed to use of management accounting as an information support for evaluating the profitability and efficiency of export operations of enterprises. This requires use computer programs to automate accounting and analytical functions. Financial indicators of management accounting full enough characterize the results by export operation in the material aspect. According to the author, if the company can not implement a comprehensive evaluation of the effectiveness of export operations based on the establishment of specialized additional departments, it may apply a simplified assessment in the sphere of management accounting. Automated analytical table is designed to determine the most profitable conditions of supply among several possible.

Keywords: non-resident, export, external economic activities, management accounting, export efficiency.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Ознакою прогресивності економіки сучасної держави є експортоорієнтованість. При цьому основним елементом експортних відносин виступає окремий суб'єкт господарювання, що здійснює поставки товарів іноземним партнерам. Від рентабельності зовнішньоекономічних продажів підприємств залежить ефективність експорту усієї держави, яка безпосередньо впливає на розвиток вітчизняної економіки. З огляду на це, питання інформаційного забезпечення рентабельності торговельних операцій українських експортерів є безумовно актуальним як для наукової спільноти, так і для представників бізнес-середовища та державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) стала площиною наукового пошуку для багатьох вчених. Слід відзначити ґрунтовні дослідження Багрової І. В., Зіня Е. А., Новак В. О., Піддубного І. О., Шкурупій О. В. Різноманітні теоретико-методологічні підходи до оцінювання ефективності експортної діяльності підприємства розробили Брезгіна К. В., Казанцев С. К., Кадурна Л. О., Міролюбова Т. В., Соркін С. Л. Глибина і багатоаспектність поняття «ефективність»

унеможливує існування єдиного порядку її визначення, у тому числі у сфері експортної діяльності. Так, на думку Бондаревої Т. І., ефективність експортної діяльності має оцінюватися комплексно за вісьма напрямками, кожний з яких представлено набором підпорядкованих показників [2]. Мельник О. Г. пропонує матричну систему технологічно-майнових, виробничих, соціальних показників для локальної та інтегрованої оцінки ефективності експортних операцій [4]. Бусленко Є. П. для визначення ефективності застосовує дві групи показників: показники, що впливають на результат, та показники, що характеризують рівень витрат [3]. Кузьмін О. Є. оцінює ефективність експортної операції на основі встановлення співвідношення комплексу показників за такою операцією з відповідними параметрами ефективності аналогічних операцій на внутрішньому ринку [6]. Вчені дотримують спільної думки, що ефективність експорту не обмежується фінансовими індикаторами, а має оцінюватись із застосуванням додаткових показників. Інформаційним джерелом визначення фінансових показників є дані бухгалтерії [1], натомість додаткові показники обчислюються на базі експертного оцінювання [4] або складних математичних розрахунків [6]. Таким чином,

дотримання комплексного підходу до оцінювання ефективності експортних операцій вимагає належного інформаційного забезпечення, тобто наявності у підприємства штату спеціалістів-аналітиків для відповідного моніторингу.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Практика господарювання у багатьох випадках свідчить про матеріальну неспроможність невеликих підприємств забезпечувати регулярне проведення комплексного аналізу ефективності експорту. Водночас управління зовнішньоекономічними продажами завжди вимагає попереднього прогнозування, результати якого мають містити достатньо інформації для прийняття зважених керівних рішень. В таких умовах практичну значущість має ідея делегування бухгалтерському обліку повноважень спрощеного оцінювання ефективності експортних операцій на базі показника рентабельності. По-перше, вітчизняне законодавство зобов'язує усі підприємства вести бухгалтерський облік, отже у разі прийняття ним аналітичних функцій не має потреби створювати нові підрозділи. По-друге, додаткове навантаження необхідно розподіляти не на фінансовий бухгалтерський облік, регламентований П(с)БО [5], а на внутрішній управлінський, використовуючи сучасні можливості комп'ютеризації та автоматизації розрахунків.

Формування цілей статті. Мета написання статті – висвітлення інформаційних можливостей бухгалтерського управлінського обліку для уніфікованого оцінювання прибутковості та рентабельності експортної операції за різних умов контракту. Об'єктом дослідження обрано експортну діяльність резидентів України, а предметом є обліково-аналітичне забезпечення рентабельності експортних операцій підприємств в сучасних умовах комп'ютеризації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Митному кодексі України під експортом розуміються операції з вивезення товарів за межі митного кордону України з метою їх споживання. Як і будь-яка торгівельна

операція, експорт характеризується отриманим доходом і понесеними витратами, що визнаються у порядку, регламентованому українськими П(с)БО [5]. Так дохід від реалізації товарів визнається при дотриманні умов: покупцеві передані ризики і вигоди, пов'язані з правом власності на товар; сума доходу може бути достовірно визначена; існує впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства [5]. Витратна частина експортної операції представлена собівартістю реалізованого товару, а також витратами, які мусить понести експортер у відповідності до укладеного контракту. В наш час у глобалізованому економічному просторі загальноприйнятими до застосування є торговельні правила у форматі Інкотермс-2010, де трибуквеними аббревіатурними термінами визначено набори стандартних умов контрактів з міжнародної купівлі-продажу. В ході складання експортного контракту підприємство має домовитися з іноземним покупцем щодо розподілу між сторонами транспортних та інших зобов'язань з постачання товару, визначити час і місце переходу з продавця на покупця ризиків, та на цій основі обрати і зазначити в договорі відповідний термін Інкотермс. Саме вибір базисної умови постачання накладає на експортера відповідну низку витрат. Отже митне законодавство України та Міжнародні торговельні терміни базуються виключно на обліковій інформації, не приймаючи до уваги нематеріальні аспекти зовнішньоекономічних відносин. Таким чином, охарактеризувати результати продажів на експорт мінімально і достатньо можливо за допомогою фінансових показників. У такому випадку комплексне оцінювання ефективності є надстройкою до базису визначення прибутковості та рентабельності експортної операції. У наукових роботах з досліджуваної проблематики [1; 2; 3; 4; 6] рентабельність експортної операції визначається у двох формах: як «рентабельність продажів» ($R_{ExpSale}$; формула (1) [6]) і як «рентабельність витрат» ($R_{ExpCost}$; формула (2) [3]).

$$R_{ExpSale} = \frac{\text{Чистий прибуток від експортної операції}}{\text{Дохід від експортної операції}} \cdot 100\%, \quad (1)$$

$$R_{ExpCost} = \frac{\text{Чистий прибуток від експортної операції}}{\text{Витрати за експортною операцією}} \cdot 100\%, \quad (2)$$

Рентабельність продажів являє собою питому вагу прибутку в кожній заробленій на експортній операції гривні. Рентабельність витрат інформує, яку суму чистого прибутку одержує підприємство з кожної гривні, витраченої на реалізацію товарів нерезиденту. Обидва показники розраховуються на базі фінансових даних щодо обсягу виручки від реалізації товарів іноземному покупцю та пов'язаних з цим витрат. Тому показник рентабельності експортної операції уособлює фінансово-матеріальний аспект ефективності експорту, який належить до площини дії Митного кодексу України та Інкотермс-2010. На думку автора, якщо підприємство не має умов для повноцінного комплексного визначення ефективності за експортними поставками, то достатнім буде впровадження автоматизованого оцінювання рентабельності експортних операцій, що пропонується нижче.

У разі продажу товару нерезиденту, вітчизняне підприємство отримує дохід, що дорівнює гривневою еквіваленту контрактної вартості реалізованого товару [5]. Витратна частина експортного договору представлена собівартістю відвантаженого товару, а також витратами, які має виконати продавець згідно базисної умови постачання, зафіксованої у контракті. Приймаючи до уваги виключно фінансовий аспект ЗЕД, бухгалтерський управлінський облік здатний прийняти на себе роль інформаційного забезпечення рентабельності експортних операцій ринкового суб'єкта. Складовими бухгалтерського обліку є фінансовий облік, повністю регламентований державними П(с)БО [5], та управлінський облік, ведення якого підприємство організує на свій розсуд з метою надання керівництву додаткової інформації для прийняття ефективних рішень. Стосовно ЗЕД, у площині фінансового обліку українського експортера формуються і зберігаються дані щодо отриманого в іноземній валюті доходу та понесених витрат. Однак показник чистого прибутку від продажу на експорт не обліковується, оскільки прибуток розраховується за П(с)БО [5] щоквартально за усією господарською діяльністю без відокремлення зовнішньоекономічної або окремих операцій. Водночас для прийняття зважених рішень щодо продажів нерезидентам керівництво потребує ретроспективної та прогнозної інформації щодо прибутковості та рентабельності окремих експортних операцій. На думку автора, задоволення цих інформаційних потреб здатен виконати саме управлінський облік

на базі використання сучасних можливостей комп'ютеризації.

Припустимо, що підприємство розглядає кілька варіантів експорту товару з різними умовами постачання. Ціна контракту варіюється в залежності від кількості обов'язків, що має прийняти на себе продавець. Для вибору кращого варіанту критеріями вибору для експортера є сума чистого прибутку від експортної операції (абсолютний показник) та її рентабельність (відносний показник). На рис. 1 запропоновано автоматизовану аналітичну таблицю вибору найвигіднішої умови постачання на експорт, яка виконана у програмному середовищі Microsoft Excel. Темним фоном позначено клітинки, які містять дані щодо витрат експортера у разі вибору відповідної умови Інкотермс. До розробленої автором таблиці необхідно внести початкові дані за кожною альтернативною базисною умовою постачання (стовп. 1), між якими відбувається вибір: гривневий еквівалент контрактної вартості (стовп. 2) та усіх витрат, пов'язаних з виконанням експортної операції (стовп. 4–15); собівартість товару, призначеного на продаж нерезиденту (стовп. 3). У стовпцях 16, 17, 18 задано формули, на базі яких програма автоматично виконує розрахунок загальних витрат продавця, чистого прибутку, рентабельності експортного продажу та витрат за кожною можливою умовою Інкотермс. Впровадження автоматизованого оцінювання рентабельності експортних операцій до управлінського обліку надає керівництву аналітичну інформацію, звужуючи масив показників від множини фінансових даних до індикаторів прибутковості та рентабельності, максимальне значення яких відповідає кращій умові постачання.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. В статті обґрунтовано, що завдяки сучасній комп'ютеризації обліково-аналітичного процесу управлінський облік здатний прийняти роль інформаційного забезпечення рентабельності експортних операцій підприємства, виступаючи базовим елементом комплексного оцінювання їхньої ефективності. Запропоновано автоматизовану модель прогнозного визначення результатів (прибутку) та результативності (рентабельності) експортних операцій для зваженого вибору найвигіднішої умови постачання при укладанні зовнішньоекономічного контракту. У перспективі автор планує розробити модель узгодження показників прибутковості та рентабельності на базі побудови і аналізу у програмному середовищі Excel діаграм-радарів.

Умова постачання за Інкотермс-2010	Контрактна вартість, грн.	Собівартість експортованого товару, грн.	Витрати, пов'язані з експортною операцією, грн.													Відсоток витрат за експортною операцією, $R_{expCost}, \%$		
			V_{VII}	V_{VIII}	V_{MOE}	V_{OE}	V_{NOT}	V_{COT}	V_{CPT}	V_{OBS}	V_{ET}	V_{MOI}	V_{DOT}	V_{BS}				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
EXW	2 195 000	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	5 566	453 834	20,68%	26,06%
FCA	2 525 000	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	206 018	583 382	23,10%	30,05%
FAS	2 568 900	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	230 368	602 932	23,47%	30,67%
FOB	2 573 425	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	267 238	570 587	22,17%	28,49%
CFR	2 587 850	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	330 238	522 012	20,17%	25,27%
CIF	2 640 000	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	342 728	561 672	21,28%	27,03%
CPT	2 679 890	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	350 358	593 932	22,16%	28,47%
CPT	2 592 630	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	337 868	519 162	20,02%	25,04%
DAT	2 709 150	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	386 278	587 272	21,68%	27,68%
DAP	2 717 400	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	432 148	549 652	20,23%	25,36%
DDP	2 868 300	1 735 600	5 566	7 865	192 587	24 350	36 870	63 000	12 490	7 630	35 920	268 200	45 870	7 100	700 348	432 352	15,07%	17,75%

Умовні позначення:

V_{VII} – витрати на упакування, грн.;

V_{VIII} – витрати на навантаження і доставку до основного

V_{MOE} – витрати на митне оформлення вивозу товару, грн.;

V_{OE} – витрати на обслуговування на терміналі при вивозі, грн.;

V_{NOT} – витрати на навантаження на основний транспорт, грн.;

V_{COT} – витрати на оплату основного транспорту, грн.;

V_{CPT} – витрати на оплату основного транспорту, грн.;

V_{OBS} – витрати на страхування доставки, грн.;

V_{ET} – витрати на обслуговування на терміналі при ввозі, грн.;

V_{MOI} – витрати на вивантаження з основного транспорту, грн.;

V_{DOT} – витрати на митне оформлення ввозу товару, грн.;

V_{BS} – витрати на вивантаження на склад покупця, грн.

Рис. 1. Розрахункова таблиця визначення чистого прибутку та рентабельності експортної операції за різних умов зовнішньоекономічного контракту, розроблена автором у програмному продукті Microsoft Excel

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Піддубний І.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : Навч. посіб. / І. О. Піддубний, А. І. Піддубна. – Х. : ВД «ІНЖЕК». – 2008. – 264 с.
2. Бондарева Т. І. Оцінка ефективності експортної діяльності підприємства / Т. І. Бондарева, А. І. Осадчук // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі : проблеми теорії та практики. – 2011. – № 3 (15). – С. 91–104.
3. Бусленко Е. П. Разработка методики расчета эффективности экспортных операций ОАО «Мостовдрев» / Е. П. Бусленко // Наука-2010 : сборник научных статей. Ч. 1. – Гродно, 2010. – С. 306–308.
4. Мельник О. Індикатори оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства / О. Мельник, Ю. Логвіненко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. – № 15. – С. 124–130.
5. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік. Збірник систематизованого законодавства. – 2011. – Х. : Фактор. – 432 с.
6. Кузьмін О. Є. Планування, організування та мотивування зовнішньоекономічної діяльності : Навчальний посібник / О. Є. Кузьмін, А. О. Босак, Р. З. Дарміць // Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – 324 с.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Компанієць В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.*

УДК 336.6: 519.853

ІНТЕРЕСИ ЕКОНОМІЧНИХ АГЕНТІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Лаврова Ю. В., к.е.н., доцент (ХНАДУ)

Запропоновано інструмент визначення стану фінансової безпеки підприємства на основі виявлення ступеня задоволеності фінансових інтересів його економічних агентів та їх гармонізації у просторі і часі шляхом побудови «карти позиціонування інтересів суб'єктів фінансової безпеки підприємства» на основі уточнених критеріїв оцінки останньої. Запропоновані показники, являють собою збалансовану інформаційну модель, яка якнайповніше охоплює істотні характеристики об'єкта оцінки. Для досягнення мети дослідження використано системний підхід, методи теоретичного узагальнення та формалізації.

Ключові слова: фінансова безпека, оцінка, узгодженість інтересів, економічні агенти підприємства.

ИНТЕРЕСЫ ЭКОНОМИЧЕСКИХ АГЕНТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ОСНОВА ОПРЕДЕЛЕНИЯ СОСТОЯНИЯ ЕГО ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Лаврова Ю. В., к.э.н., доцент (ХНАДУ)

Разработан инструмент определения состояния финансовой безопасности предприятия, учитывающий степень удовлетворенности финансовых интересов его экономических агентов, отражающий уровень гармонизации в пространстве и времени последних - построение «карты позиционирования интересов субъектов финансовой безопасности предприятия» на основе уточненных критериев ее оценки. Предложенные показатели, представляют собой сбалансированную информационную модель, которая наиболее полно охватывает существенные характеристики объекта оценки. Для достижения цели исследования использован системный подход, методы теоретического обобщения и формализации.

Ключевые слова: финансовая безопасность, оценка, согласованность интересов, экономические агенты предприятия.

AGENTS FOR ECONOMIC ENTERPRISE AS THE BASIS TO DETERMINE THE STATE OF ITS FINANCIAL I SAFETY

Lavrova J.V., Ph.D. in Economics (Kharkov National Automobile and Highway University)